

Lofrede op de fictie

Interview met Diederik Peeters door Mathilde Villeneuve

Interview afgenomen op 4 september, tijdens een twee weken lange residentie van Diederik Peeters en zijn artistieke team in het kunstencentrum BUDA (Kortrijk, België)

MV : Hallo Diederik. Je presenteert je nieuwe voorstelling, *Confabulations*, tijdens het NEXT festival. Wat betekent die titel?

DP : Het is een wetenschappelijke term die verwijst naar het vermogen van onze hersenen om verhalen te verzinnen. Voor dit project heb ik uitgebreid onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de psychiatrie en naar onze manier om mentale gezondheid te begrijpen, naar alles wat als afwijkend gezien wordt op cognitief vlak. Maar daarnaast gaat de voorstelling ook breder over onze verhouding tot de werkelijkheid, en in het bijzonder over ons vermogen om verhalen te maken – iets wat een grote rol speelt in hoe we die werkelijkheid beleven.

MV : Kun je iets vertellen over het creatieproces? Toen je met dit onderzoek begon, was het de bedoeling om verschillende vormen te ontwikkelen naarmate het project groeide.

DP : Ja. Die werkwijze, met allerlei vertakkingen, hadden we al uitgeprobeerd bij mijn vorige project, *Apparitions*, en *Confabulations* vormt daar eigenlijk het tweede hoofdstuk van.

We hebben al een hoorspel gemaakt in Le Quartz in Brest, tijdens het festival Longueur d'ondes, een visuele voorstelling voor het Playground Festival in STUK en Museum M in Leuven, een lecture-performance bij 3 bis f in Aix-en-Provence, én een reeks liedjes en pogingen tot rollenspellen.

Al die tijd bleven we het proces voeden door te lezen, te onderzoeken en te spreken met betrokkenen: psychiaters, mensen uit de sector, neurodivergente personen. We hebben een enorme hoeveelheid materiaal gemaakt en verzameld, maar nu is het moment aangebroken om alles te monteren tot de finale voorstelling – en opeens voelt de tijd kort!

MV : Wat drijft jouw wens om het over fabulatie te hebben?

DP : *Apparitions* ging over de magische blik waarmee je naar dingen kunt kijken, zonder vast te zitten in een puur cartesische benadering. Met *Confabulations* wilde ik dat onderzoek verderzetten: hoe kunnen we onze relatie tot het echte verrijken?

Via mijn interesse in de psychiatrie kwam ik al snel uit bij de verhalen die we onszelf vertellen, en hoe die onze realiteit vormgeven. De dominante verhalen, gevoed door de heersende ideologieën van onze westerse samenleving, hebben altijd geprobeerd om andere perspectieven te ontkrachten. Het christendom heeft bijvoorbeeld heidense praktijken bestreden. En sinds de Verlichting is de wetenschap geleidelijk, en deels in samenhang met een kapitalistische ideologie, gebaseerd geraakt op een heteronormatief, productief en reproductief lichaam. In zo'n wereld, waarin productiviteit centraal staat, worden visies of houdingen die daarvan afwijken snel als problematisch, of zelfs als 'ziek' of 'pathologisch', gezien.

Er is bijvoorbeeld het geval van een jonge man die stemmen hoorde. Binnen de psychiatrie kreeg hij de diagnose schizofrenie en zware medicatie. Maar zijn moeder, die als medium werkte, beschouwde het horen van stemmen juist als een gave, geen ziekte. Twee verhalen dus, twee manieren om dezelfde ervaring te beschrijven en te begrijpen.

MV : Enerzijds kun je zeggen dat een deel van de wetenschap gelijkgeschakeld is door het kapitalisme, maar anderzijds ervaren we vandaag ook een schrijnend gebrek aan rede – zeker bij degenen die ons besturen – en leven we in een "post-waarheid"-wereld waarin meningen en gevoelens domineren. En onze planeet gaat ten onder aan het gebrek aan aandacht voor wetenschappelijke expertise (om nog maar te zwijgen over ecologie).

DP : Uiteraard vind ik niet dat we het hele rationele gedachtegoed moeten afschrijven – hetzelfde geldt voor de psychiatrie. Je kunt de geschiedenis van de psychiatrie op veel vlakken bekritisieren, al was het maar omdat ze lange tijd bijna uitsluitend door mannen gevormd werd. Je kunt ook de overmedicalisering bevragen, vooral wanneer die de belangen van farmaceutische lobby's dient. Maar dat betekent niet dat we de psychiatrie moeten verwerpen: ze doet, daar ben ik van overtuigd, enorm veel goeds. Het betekent alleen dat er ook andere verhalen mogelijk zijn, aanvullend aan dat van de psychiatrie. En er bestaan gelukkig veel interessante initiatieven in die richting. Plaatsen zoals "L'autre lieu" in Brussel profileren zich niet als anti-psychiatrie, maar als complementair. Die complementariteit is belangrijk, zeker in een

sterk gepolariseerde samenleving.

MV : Misschien juist omdat we op een moment zitten van crisis van de waarheid en fragmentatie van het reële (versterkt door sociale media), wenden artistieke vormen zich vandaag tot manieren om dominante meningen, leugens en vooroordelen frontaal te bevragen – door andere manieren van informeren te zoeken, via getuigenissen, ervaringen van betrokkenen, onderzoek en documenten. Die documentaire aanpak is interessant en gaat hand in hand met meer fictieve vormen die minstens even essentieel zijn en die het misschien mogelijk maken om vrijer te bewegen, perspectief te bieden en afstand te scheppen (geografisch, historisch, gevoelsmatig) en zo helpen om complexiteit en heterogeniteit te begrijpen.

DP : Ja, en ik ben er ook van overtuigd dat fictie op haar beurt een vorm van handelingskracht kan hebben, een reëel effect. Ze gaat in tegen het neoliberale idee van “There is no alternative”, dat, onder het mom van objectiviteit, een werkelijkheid presenteert als iets dat afhankelijk is van onveranderlijke wetten, en die autoriteit gebruikt om ongelijkheid te bestendigen, in het voordeel van de machtigen. Wij oefenen ons in science fiction om andere werelden te bedenken, andere samenlevingen, mildere manieren om samen te leven. Ik denk dat het heel belangrijk is om die verbeelding en die verhalen te voeden. De artistieke vorm van onze voorstelling neigt ook in die richting: het verhaal openbreken naar nieuwe mogelijkheden. En we proberen dat te doen zonder pamflettair te worden, maar via poëzie, zintuigen en humor.

MV : Humor speelt een belangrijke rol in jouw werk...

DP : Ja, dat klopt. Humor omvat veel dingen. Het is een manier om te relativeren, om afstand te nemen van jezelf. Het is een strategie om dingen toegankelijk te maken, want humor nodigt uit. Het opent andere manieren van denken.

MV : En misschien ook een manier om subversieve kritiek te camoufleren? Humor kan soms een zelf zijn voor woede.

DP : Tijdens ons onderzoek hebben we fascinerende dingen ontdekt, die ik graag wilde delen. De lecture-performance die ik in Aix heb gegeven, kwam voort uit het besef van hoe onze kennis – en onze verhalen – geconstrueerd en cultureel bepaald zijn. Alleen is die performance uiteindelijk een beetje bezwaken onder dat verlangen om te delen, en te didactisch geworden. Voor *Confabulations* zoeken we een poëtischer dynamiek, die ruimte laat voor leegte.

MV : Wat bedoel je met leegte?

DP : Ruimte laten voor de verbeelding van het publiek, individueel én collectief. Niet te dicht of te woordrijk worden, niet alles benoemen, laten ademen.

MV : Hoe zijn de scenografische keuzes ontstaan? Hoe vertalen deze ideeën zich visueel op scène?

DP : In de visuele performance *Boroboroton*, die we op het Playground Festival hebben getoond, maakten we iets vrij abstracts, dat een beetje werkte als een Rorschachtest. We deden beroep op die natuurlijke neiging om betekenis te projecteren op abstracte vormen. Ik leerde dat dat fenomeen een naam heeft: pareidolie – die neiging om een herkenbare vorm te zien in een wolk, rook, een inktvlek... Die gedachte zal zeker opnieuw opduiken in de voorstelling.

Daarnaast heeft de geest van Leopoldo Frégoli ons gedurende de hele creatie achtervolgd. Hij was een beroemde transformist uit het begin van de 20ste eeuw, wiens naam later aan een neuropsychiatrische stoornis werd gegeven. Via hem ontstond een motief dat telkens terugkeert in de voorstelling: transformatie. Zelfs bij het decor vroegen we ons af hoe het eruit zou zien als de ruimte zelf een nummer van een transformist zou opvoeren.

En verder, zoals in al mijn voorstellingen, gebruik ik de theatraliteit, het decor en de techniek zo veel mogelijk.

MV : Maakt de theatrale machine het ons makkelijker om toegang te krijgen tot ons onbewuste?

DP : Ja, of eerder tot onze verbeelding – onze collectieve verbeelding. Het theater is bij uitstek de plek waar we ons samen in een fictie kunnen projecteren. En dat hebben we echt nodig!